

DAVLAT XIZMATI TUSHUNCHASI VA UNING O`ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Akbaraliyev Kamoliddin Ummatali o`g`li

Toshkent viloyati yuridik texnikum

davlat-huquqiy faoliyat yo`nalishi 2-kurs o`quvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7340361>

Annotatsiya: Mazkur maqolada davlat xizmati tushunchasi va uning o`ziga xos xususiyatlari, shuningdek davlat xizmati tushunchasiga olimlarning turli xil nazariy jihatdan qarashlari va g`oyalari atroflicha tahlil qilingan.

Kalit so`zlar: davlat xizmati, davlat xizmatchisi, davlat fuqarolik xizmati.

Davlat xizmati va uning o`ziga xos xususiyatlari to`g`risida ko`plab olimlar fikr bildirganlar. Shu o`rinda ta`kidlashimiz joizki, ko`pgina davlatlar qonunchiligida va maxsus adabiyotlarda barcha uchun bir xilda qabul qilingan, yagona bo`lgan davlat xizmati tushunchasi mavjud emas.

Rossiyalik olim Y.U. Tixomirov “davlat xizmati – bu davlat organlari vakolatlarini bajarishi kerak bo`lgan xizmatchilarning to`xtovsiz professional faoliyati”¹ sifatida ta`rif beradi.

Huquqshunos olim B.M. Lazerov “davlat xizmati – davlatga xizmat qilish, ya`ni uning talabi bilan ma`lum bir pul mukofoti evaziga davlat organida davlat oldida turgan vazifa va funksiyalarni amalga oshirish bo`yicha bo`ladigan faoliyatdir”² deb ta`riflaydi.

V.M. Manoxinning fikricha, “davlat xizmati – bu davlat organlarini va boshqa tashkilotlarini tashkil etish va huquqiy tartibga solish bo`yicha davlat faoliyatining bir bo`lagi hisoblanadi. Davlat organlari va tshkilotlarining faoliyati esa davlat oldida turgan vazifa va funksiyalarni amalga oshirishga qaratiladi”³.

Professor G.V. Atamanchuk davlat xizmati xususida “davlat xizmati – bu davlatning maqsadlari va funksiyalarini amalga oshirishda fuqarolarning amaliy va professional ishtiroki” deb ta`rif bergan⁴.

Yuqoridagi ta`riflarni umumalashtirgan holda, fikrimizcha davlat xizmati – bu davlat organlarida muayyan belgilangan mansabni egallagan shaxs tomonidan davlatning funksiya va vazifalarini bajarish maqsadida hokimiyat vakolatlarining amalga oshirilishiga qaratilgan professional faoliyat bo`lib hisoblanadi.

E`tibor qaratadigan bo`lsak, yuqorida ta`kidlab o`tilgan olimlar fikrlarini

¹ Тихомиров Ю. А. Административное право и процесс: полный курс. М.: Наука, 2016. с 406.

² Лазарев Б. М. Государственная служба / Б. М. Лазарев ; Акад. правовой ун-т при Ин-те государства и права РАН. – Москва : ИГПАН, 1993. – с 16.

³ Манохин В.М. Государственная служба. Москва, 1966, с 5.

⁴ Атаманчук Г.В. Сущность государственной службы: история, теория, закон, практика. Монография. 12 – М.: Издательство РАГС, 2002 г. с 113.

umumlashtirib turadigan jihat – bu davlat xizmati davlat xizmatchilarini davlat oldida turgan vazifa va funksiyalarni bajarishga qaratilgan faoliyat sifatida taʼriflanishi barcha fikrlarda umumiy jihat sifatida keltirib oʻtilgan.

Shuningdek, yuridik adabiyotlarda davlat xizmati tushunchasiga bir necha maʼnolarda yondashish nazarda tutilgan. Jumladan, ijtimoiy, siyosiy, huquqiy, tashkiliy maʼnolari taʼkidlab oʻtilgan. Ijtimoiy va huquqiy maʼnoda davlat xizmati tushunchasiga yondashishga toʻxtalib oʻtsak, fikrimizcha maqsadga muvofiq boʻladi.

Birinchi navbatda, davlat xizmatiga ijtimoiy maʼnoda yondashuvga eʼtibor qaratsak. Davlat xizmati ijtimoiy kategoriya boʻlib, davlat tashkilotida maʼlum bir lavozimni egallab turgan shaxs, yoki shaxslar guruhi desak ham maqsadga muvofiq boʻladi.

Endi eʼtiborimizni davlat xizmatiga huquqiy maʼnoda yondashuvga qaratsak. Yuridik adabiyotlarda davlat xizmatiga huquqiy yondashuv haqida “davlat xizmatiga huquqiy yondashuv, davlat-xizmat munosabatlarini oʻrnatish boʻlib, bu orqali mansab majburiyatlari, xizmatchilarning vakolatlari, davlat organlarining kompetensiyasi bajarilishi taʼminlanadi”⁵ deb taʼrif berilgan. Shu oʻrinda aytishimiz kerakki, davlat xizmati murakkab ijtimoiy-huquqiy institutlardan biri boʻlib hisoblanadi va uni oʻrganish davlat xizmatining huquqiy asoslarini tahlil qilishni nazarda tutadi. Yuqorida taʼkidlab oʻtilganidek, bu institut davlat-xizmat munosabatlarini tartibga soluvchi normalar yigʻindisidan iborat boʻladi va bu orqali davlat xizmatchilarining huquqlari, majburiyatlari, ularga belgilanadigan cheklovlar, javobgarlik hamda davlat xizmatini oʻtash, xizmat munosabatlarining yuzaga kelishi va bekor boʻlishi tartibga solinadi.

Dmitriy Aleksandrovich davlat xizmatining birinchi oʻziga xos elementi sifatida ochiq faoliyatni keltirib oʻtgan. Aytishimiz mumkinki, bugungi kunda dunyo boʻylab ochiqlik, oshkoralik bir soʻz bilan aytganda jamiyat va davlat hayotining barcha jarayonlarida shaffoflikni taʼminlash muhim ahamiyat kasb etmoqda. Davlat xizmati, davlat xizmatini oʻtashda ochiqlik muhim ahamiyatga ega.

Ikkinchi jihatga, yaʼni majburlash choralarini oʻz ichiga olgan davlat vakolatlari qoʻllanilishiga eʼtibor qaratadigan boʻlsak. Davlat xizmatchilari bevosita davlat vazifa va funksiyalarini davlat koʻrsatmalari asosida amalga oshiradilar va ushbu jarayonlarda munosabatlar imperativ ahamiyat kasb etadi.

Uchinchi jihatga eʼtibor qaratadigan boʻlsak. Davlat xizmati maxsus professionallar faoliyati. Yaʼni, bu davlat xizmatini oʻtashda davlat xizmatchilari

⁵ E.R.Hojiyev, G.S.Ismailova, M.A.Rahimova. Davlat xizmati: oʻquv qoʻllanma. Toshkent: Baktria press, 2015. 40-b.

qonunda belgilangan huquq va kafolatlarga, majburiyatlarga va maxsus maqom (status)ga ega bo'lishini nazarda tutadi.

To'rtinchi jihatga, faoliyatning hududiy ko'lamiga e'tibor qaratadigan bo'lsak. Davlat xizmatini o'tash faqat Respublika miqyosida, ya'ni markazda emas, balki hududlar kesimida ham amalga oshirilishini bildiradi.

Beshinchi jihat, jamiyat va davlatning barcha moddiy-texnik va moliyaviy vositalaridan foydalanish va oltinchi jihat davlat manfaatlarini ta'minlashga e'tibor beradigan bo'lsak. Davlat xizmati yuqorida ta'kidlab o'tilganidek davlatga xizmat qilish, davlat xizmatchilarini davlat oldida turgan vazifa va funksiyalarni bajarishga qaratilgan faoliyati bo'lib hisoblanadi. Bunda barcha moddiy-texnik va moliyaviy vositalardan foydalanish imkoniyati bo'lishi lozim va uning maqsadi davlat manfaatlarini ta'minlash bo'lishi kerak.

Yuqoridagilarni umumlashtirgan holda aytishimiz mumkinki, davlat xizmati – bu davlat organlari va tashkilotlarida davlat funktsiya va vazifalarini amalga oshirishga qaratilgan professional faoliyat bo'lib hisoblanadi.

Shuningdek, davlat xizmatining alohida o'ziga xos jihati sifatida uning predmetini keltirishimiz mumkin. Ya'ni davlat xizmati, davlat-xizmat munosabatlarida vujudga keladigan yuqorida tahlil qilingan keng qamrovli munosabatlarni tartibga solishi bilan ajralib turadi.

References:

1. Тихомиров Ю. А. Административное право и процесс: полный курс. М.: Наука, 2016. с 406.
2. Лазарев Б. М. Государственная служба / Б. М. Лазарев ; Акад. правовой ун-т при Ин-те государства и права РАН. – Москва : ИГПАН, 1993. – с 16.
3. Манохин В.М. Государственная служба. Москва, 1966, с 5.
4. Атаманчук Г.В. Сущность государственной службы: история, теория, закон, практика. Монография. 12 – М.: Издательство РАГС, 2002 г. с 113.
5. E.R.Hojiyev, G.S.Ismailova, M.A.Rahimova. Davlat xizmati: o'quv qo'llanma. Toshkent: Baktria press, 2015. 40-b.
6. Д.Александрович. Отличительные черты государственной службы. Московский государственный юридический университет им. О.Е. Кутафина. <https://studfile.net/preview/16371490/page:10/>
7. Полянский И.А. Административное право Российской Федерации: Учебник для юридических вузов. – Система гарант, 2008. С 105.